

zij naar de laatste gronden van alle dingen zoekt en daarop eene wereldbeschouwing bouwt.

Indien dit nu de natuur en de taak der wijsbegeerte is, dan onderstelt zij in nog sterker mate dan zinlijke waarneming en wetenschap, dat de wereld in gedachte rust en dat ideeën alle dingen beheerschen. Wijsheid is er niet dan in en uit het geloof aan een rijk van onzienlijke en eeuwige dingen. Zij is gebouwd op de realiteit der ideeën, omdat zij inderdaad is „Wissenschaft der Idee”; omdat zij de idee van het geheel in de deelen, van het algemeene in het bijzondere zoekt ¹⁾. Stilzwijgend gaat zij dus uit van het Christelijk geloof, dat de wereld door wijsheid is gegrond en in haar geheel en in al hare deelen wijsheid openbaart, Ps. 104 : 24, Spr. 3 : 19, 1 Cor. 1 : 21. Het is dezelfde Goddelijke wijsheid, die de wereld organisch tot één geheel verbindt en in ons den drang naar eene „einheitliche” wereldbeschouwing plant. Indien deze mogelijk is, dan kan dit alleen daaruit verklaard worden, dat de wereld een organisme is en dus als zoodanig eerst is gedacht. Dan alleen heeft filosofie en wereldbeschouwing recht en grond van bestaan, als ook op dit hoogtepunt der kennis subject en object samenstemmen, als de rede in ons beantwoordt aan de principia van alle zijn en kennen. En wat wijsbegeerte alzoo naar haar wezen eischt, dat wordt ons gewaarborgd en verklaard door het getuigenis Gods in zijn Woord. Het is dezelfde Goddelijke wijsheid, die aan de dingen existentie en aan onze gedachte objectieve geldigheid geeft; die aan de dingen kenbaarheid en aan ons verstand denkkraft schenkt; die de dingen *werkelijk* en onze denkbeelden *waar* doet zijn. Het intelligibele in de dingen is de

1) Trendelenburg, Logische Untersuchungen I 5. 6 II 461.